

ירון קטן

בדין סוכה מעל כ' אמה

א. הקדמה

ב. סוגיית סוכה על גבי סוכה (ט:)

1. שיטת הריטב"א והר"ן

2. שיטת רש"י

ג. סוגיית איצטבא (ד:)

1. שיטת הריטב"א והר"ן

2. שיטת רש"י

א. קושית הרי"ד על שיטת רש"י

ב. תירוץ הרא"ש והקושי בתירוצו

ג. תירוץ הקהילות יעקב והקושי בתירוצו

ד. הגדרת פסול סוכה מעל כ' אמה

1. שיטת הריטב"א והר"ן

2. שיטת הרי"ד

3. שיטת רש"י

א. הקושיות בשיטת רש"י

ב. הגדרת הפסול לשיטת רש"י

ג. ישוב הקושיות בשיטת רש"י

ד. הערות בשיטת רש"י

1. דין עמוד (ד:)

2. סוגי פסול בסכך

3. ביאור כל המקרים של סוכה ע"ג סוכה

ה. סיכום

א. הקדמה

שנינו - "סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה - פסולה". (סוכה פ"ט, מ"א). במאמר זה ננסה לברר מדוע סוכה כזו פסולה, ומה הגדרת הפסול בסוכה. הדיון בכך יתמקד בשתי סוגיות הנוגעות בנושא פסול סוכה הגבוהה כ' אמה: סוגית "סוכה ע"ג סוכה" (ט:), וסוגית "איצטבא" (ד.), ובפירוש הראשונים על סוגיות אלו.

ב. סוגית סוכה על גבי סוכה (ט:)

ר' ירמיה מביא ארבעה מקרים, בהם יש דינים שונים ביחס לשתי סוכות זו ע"ג זו:

(1) פעמים ששתיהן כשרות - ה"ד, כגון דתחתונה חמתה מרובה מצלתה, והעליונה צלתה מרובה מחמתה, וקיימא עליונה בתוך כ'.

(2) פעמים ששתיהן פסולות - ה"ד, כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמתן, וקיימא עליונה למעלה מכ'.

(3) פעמים שתחתונה כשרה ועליונה פסולה - ה"ד, כגון דתחתונה צלתה מרובה מחמתה, ועליונה חמתה מרובה מצלתה, וקיימי תרוייהו בתוך כ'.

(4) פעמים שהעליונה כשרה ותחתונה פסולה - ה"ד, כגון דתרוייהו צלתן מרובה מחמתן, וקיימא עליונה בתוך כ'.

נדון במקרה השלישי - תחתונה כשרה ועליונה פסולה. במקרה זה הסוכה התחתונה כשרה, כיוון שצילתה מרובה מחמתה, והעליונה פסולה כיוון שחמתה מרובה מצילתה.

אמנם, לכאורה, צריך סכך הסוכה העליונה לפסול את סכך הסוכה התחתונה, כדין סכך פסול המצטרף עם סכך כשר, אך מסבירים הראשונים¹ שבמקרה זה, מכיון שהסכך העליון "חמתה מרובה מצלתה" - הסכך בטל במיעוטו והרי הוא "כמי שאינו", ואינו יכול לפסול את הסוכה מתחתיו.

נחלקו הראשונים, האם קיימת אפשרות שהסכך העליון יפסול את סכך הסוכה התחתונה.

1. שיטת הריטב"א והר"ן

כיוון שסכך הסוכה העליונה, שחמתה מרובה מצלתה, לא נחשב סכך כלל, משום שהוא "כמי שאינו", א"כ אפילו אם היתה הסוכה העליונה מעל כ'

1. רש"י ד"ה תחתונה, ריטב"א ט:; ר"ן ועוד ראשונים.

אמה - אין היא פוסלת את הסוכה התחתונה, שהרי סכך מעל כ' אמה "אינו פסול מחמת עצמו אלא מחמת גובהו, ואינו כדאי לבטל סכך כשר תחתיו"².

2. שיטת רש"י

הסוכה העליונה אינה פוסלת את הסוכה התחתונה כל עוד הסוכה העליונה בתוך כ' אמה, אך אם תהיה הסוכה העליונה מעל כ' אמה - גם הסוכה התחתונה תפסל³. הסיבה לכך היא, שמכיוון שסכך מעל כ' אמה פסול, א"כ מצטרף הסכך הפסול של הסוכה העליונה עם הסכך הכשר של הסוכה התחתונה - ופוסל גם את הסוכה התחתונה⁴. (להלן נבאר, מה היחס הנכון בין שתי ההגדרות הנ"ל - סכך פסול, וסכך "כמי שאינו" - שלכאורה סותרות.)

ג. סוגיית איצטבא (ד:)

"היתה גבוהה מכ' אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה, ויש בה הכשר סוכה - כשרה". במקרה זה מדובר על סוכה בעלת ג' דפנות (הדופן הרביעית היא הפתח) וגבוהה כ' אמה. אם בנה בסוכה איצטבא (=כנין אבנים) בדופן האמצעית, כך שהאיצטבא מגיעה לשתי הדפנות בצדדים, ויש בה הכשר סוכה (ז' על ז' טפחים) - אם מהאיצטבא עד הסכך יש פחות מכ' אמה - כשרה. יש לעיין - איזה חלק מהסוכה הוכשר ע"י האיצטבא. האם רק החלק שמעל האיצטבא כשר או שמא כל הסוכה.

2. וכן גם המאירי ור"ת (תוס' ט: ד"ה הא). יש לציין שכתום' מובאת דעה הנוספת, המשנה את גרסת הגמ', ומפרשת שבשתי הסוכות יש סכך "חמתה מרובה מצלתה", והסוכה התחתונה כשרה רק כשסכך העליונה מצטרף לשורת לסוכה סכך של "צלתה מרובה מחמתה", ולכן כשהסוכה העליונה מעל כ' - התחתונה פסולה, כי "חמתה מרובה מצלתה", משום שאין הסכך של העליונה מצטרף.
3. וכן משמע מהרמב"ם (פ"ה, הכ"ב) וז"ל: "והוא שלא יהיה גובה שתיהן יתר על כ' אמה, שהתחתונה - כסכך העליון היא נותרת". משמע שאם העליונה מעל כ' אמה - גם התחתונה פסולה. הכסף משנה טוען, שהרמב"ם סובר כמו דעת התוס' שהובאה בהערה 2, אך זהו דוחק, משום שהרמב"ם לא הזכיר שצריך את צירוף הסכך העליון עם הסכך התחתון.
4. יש להעיר שהנצי"ב (מרומי שדה ע"א) כותב, שרש"י מסביר כמו ר"ת, שאין משמעות לגובה הסוכה העליונה, שהרי בכל מקרה אין היא פוסלת את התחתונה. ולא זכיתי להבין דבריו, שהרי רש"י כתב במפורש (י. ד"ה תחתונה) "דאי עליונה למעלה מעשרים - אף תחתונה פסולה, משום דמצטרף סכך פסול בהדי כשר, משום דסכך למעלה מכ' פסולה". וצע"ג בדבריו.

1. שיטת הריטב"א והר"ן

רק החלק שמעל האיציטבא כשר, שהרי אין שום סיבה להכשיר את שאר הסוכה. אין להקשות מה חידשה הגמ' בדין זה, שפשיטא שהחלק שמעל האיציטבא כשר כיוון שיש בו הכשר סוכה ופחות מכ' אמה. החידוש הוא שהיינו חושבים לפסול אף את החלק שמעל האיציטבא, שמא יאכל בחלק שמחוץ לאציטבא מתחת לסכך שגבוה כ' אמה, ולכן קמ"ל שלא חוששים לזה, והסכך שמעל האיציטבא כשר.

2. שיטת רש"י

כל הסוכה כשרה ואפילו מהאיציטבא ואילך, שהרי מכיוון שמעל האיציטבא יש סוכה כשרה, א"כ גם המשך הסוכה שנמשך ע"י שתי הדפנות שבצדדים - כשר, מדין "פסל היוצא מן הסוכה"⁵ שדינו כסוכה עצמה וכשר⁶.

לפי זה מובן מה חידשה הגמרא, שאפילו מחוץ לאציטבא הסוכה כשרה.

א. קושית הרי"ד על שיטת רש"י

הרי"ד⁷ מקשה על הסבר רש"י, שכל הסוכה כשרה מדין "פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה". איך יתכן לומר במקרה של סוכת-איציטבא את דין "פסל היוצא מן הסוכה"? הרי דין זה נאמר רק במקרה בו הסכך כשר והבעיתיות היא בדפנות; ואילו בסוכת האיציטבא - הסכך שמחוץ לאציטבא הוא סכך פסול, כיוון שהוא גבוה כ' אמה, וא"כ לא ניתן להחיל כאן את דין "פסל היוצא מן הסוכה", כמו שלא נכשיר סוכה שנמשך ממנה סכך של שפודי ברזל, למרות הכלל של "פסל היוצא מן הסוכה"!

ב. תירוצו הרא"ש והקושי בתירוצו

הרא"ש (סי' ג) מיישב את פירושו רש"י, שאין להשוות בין סכך של שיפודים לבין סכך הגבוה כ' אמה. סכך מעל כ' אמה אינו סכך פסול כלל, כיוון שהפסול הוא רק בגובה הסכך, ולכן ודאי שניתן להחיל

5. מקור דין "פסל היוצא מן הסוכה" בדף יט ע"א, פירושו הוא, שכאשר ישנה סוכה כשרה, שרפנותיה נמשכות מחוץ לסוכה הכשרה ומושכות איתן סכך, הסוכה שנוצרה מהמשכת הרפנות כשרה, למרות שיתכן פסול בדפנות. יש להעיר, שתתכן מחלוקת בראשונים בהגדרת "פסל היוצא מן הסוכה", ובהבנת השלכות דין זה. (עי' שיעורי הגרי"ד סולובייצ'יק על מסכת סוכה דף יט).

6. וכן דעת הרמב"ם (פ"ה, הי"ד) וז"ל: "היתה גבוהה מעשרים אמה... בנה בה איציטבא כנגד רופן האמצעית על פני כולה, אם יש כאציטבא שיעור רוחב הסוכה - כשרה". וכן הבינו בדעתו המ"מ וההג"מ שם.

7. ר' ישעיה, מובא ברא"ש סי' ג.

עליו את דין "פסל היוצא מן הסוכה", אך בסכך של שיפודים, שהוא סכך פסול לגמרי, לא ניתן לומר דין זה. ברם, תירוץ הרא"ש אינו עולה בקנה אחד עם דברי רש"י עצמם. ציינו לעיל, בסוגית סוכה ע"ג סוכה, שרש"י כתב במפורש שסכך הגבוה כ' אמה הוא סכך פסול, ולא כדברי הריטב"א והר"ן, שסכך מעל כ' אמה אינו פסול מצד עצמו אלא מצד גובהו. א"כ תירוץ הרא"ש מסתדר לדברי הריטב"א והר"ן, אך לא לדברי רש"י עצמם⁸.

ג. תירוץ הקהילות יעקב והקושי בתירוץ

הקהילות יעקב (סי' ג), בבואו לתרץ את שיטת רש"י, חוקר חקירה בפסול סוכה מעל כ' אמה - האם הפסול הוא בסכך שגבוה כ', מכיוון שאינו מונח במקומו הראוי, או שמא הפסול הוא בדפנות שמעל כ', שאינם בגודל הראוי, כמו שדפנות פחות מי' טפחים פסולות. לכאורה נראה, שבשאלה זו נחלקו האמוראים בתחילת המסכת (דף ב.). בחיפוש המקור לפסול סוכה מעל כ' :

רבה - מביא את הפסוק (ויקרא כג, מג) "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל" - עד כ' אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה, למעלה מכ' אמה אין אדם יודע שדר בסוכה משום דלא שלטא בה עינא; משמע מדבריו, שהפסול הוא בסכך שאינו מונח בגובה ראוי כן שאדם יוכל לראות אותו ולדעת שהוא דר בסוכה.

ר' זירא - מביא את הפסוק (ישעיה ד, ו) "וסכה תהיה לצל יומם מחרב" - עד כ' אמה אדם יושב בצל סוכה, למעלה מכ' אמה אין אדם יושב בצל סוכה אלא בצל דפנות; גם כאן משמע שהפסול הוא בסכך, שאינו מונח בצורה הראויה כן שיצל על האדם הדר בסוכה.

ואילו רבא - מביא את הפסוק (ויקרא כג, מב) "בסכת תשבו שבעת ימים" - אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושכ בדירת ארעי. עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת ארעי, למעלה מכ' אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע; משמע שהפסול הוא בדפנות הסוכה, שהרי ארעיות הסוכה או קביעותה נקבע על ידי הדפנות.

על פי זה מתרץ הקהילות יעקב - לדעת רש"י, פסול הסוכה מעל כ' אמה הוא פסול בדפנות הסוכה ולא בסכך. כך מובנת דעת רש"י, שמכשיר גם את הסוכה שמחוץ לאיצטבא מדין "פסל היוצא מן הסוכה", שהרי במקרה זה הסכך כשר, והפסול הוא, כאמור, בדפנות, ובמקרה כזה ניתן לומר

8. וכן העיר ה"פני יהושע" על אחר, וסיים במילים "ויש ליישב ולחלק".

את דין "פסל היוצא מן הסוכה".

אך קשה לומר תירוץ זה לדעת רש"י. אם הפסול בסוכה מעל כ' אמה הוא פסול בדפנות, לא מובן מדוע כותב רש"י, שבמקרה של סוכה ע"ג סוכה, כשהתחתונה כשרה והעליונה חמתה מרובה מצלתה, אם תהיה הסוכה העליונה מעל כ' אמה - גם התחתונה תפסל, הרי הפסול הוא רק בדפנות הסוכה העליונה, ולמה יפסלו את סכך הסוכה התחתונה?⁹ ועוד, שהרי רש"י כתב במפורש בסוגיית סוכה ע"ג סוכה, שאם הסוכה העליונה מעל כ' אמה - הסכך של העליונה יהיה פסול, וע"י הסכך הפסול תפסל הסוכה התחתונה. וצ"ע בתירוץ הקהילות יעקב¹⁰.

ד. הגדרת פסול סוכה מעל כ' אמה

עפ"י שתי הסוגיות הנ"ל, ניתן לבאר את שיטות הראשונים בהבנת פסול סוכה מעל כ' אמה.

1. שיטת הריטב"א והר"ן

כפי שראינו לעיל, שיטת ראשונים אלו בסוגיית סוכה ע"ג סוכה היא, שבמקרה שהסוכה התחתונה כשרה והעליונה חמתה מרובה מצילתה - לא איכפת לנו מה גובה העליונה. לשיטתם, אף אם תהיה הסוכה העליונה מעל כ' אמה, לא תפסול את התחתונה, שהרי הסכך העליון נדון כסכך כשר. כך פירש גם המאירי.

ברור א"כ, שלשיטתם, פסול סוכה מעל כ' אמה הוא לא פסול בסכך עצמו אלא רק מצד גובהו, וחלים עליו כל דיני סכך כשר. אמנם בסוגיית איצטבא נחלקו הריטב"א והר"ן על המאירי; לדעת המאירי - כל הסוכה כשרה ע"י האיצטבא, וקושיית הרי"ד אינה קשה למאירי, שהרי, כאמור לעיל, סובר כתירוץ הרא"ש, וממילא אין להשוות בין סכך של שפודים לסכך גבוה כ' אמה. לדעת הריטב"א והר"ן, הסוכה כשרה רק מעל האיצטבא, ולא ניתן להחיל את דין "פסל היוצא מן הסוכה". אך טעמם

9. אולי יש לומר שזה פסול בחפצא של הסוכה העליונה, ובכל הסוכה יש חלות של פסול ולכן כל הסוכה פוסלת מכנגדה את הסוכה התחתונה. (שיעורי הגרי"ד סולוביצ'יק). אך צ"ע בזה.

10. יש להעיר שבקהילות יעקב שם מובא תירוץ נוסף, שלדעת רש"י סכך מעל כ' אמה אינו פסול אך גם אינו כשר, ולפי זה מובן מדוע ניתן לומר את דין "פסל היוצא מן הסוכה", שהרי אינו סכך פסול. אך כאמור רש"י כתב במפורש שזה סכך פסול, וכן יש עוד לדקדק על תירוץו ואכמ"ל.

איננו בגלל קושית הרי"ד, שהרי גם הם סוברים כתירוץ הרא"ש, אלא מטעמים אחרים¹¹.

2. שיטת הרי"ד

עפ"י קושיתו על הסבר רש"י, משמע מדבריו שפסול סוכה מעל כ' אמה הוא פסול ממש בסכך, כמו סכך של שפודים.

3. שיטת רש"י

א. הקושיות בשיטת רש"י.

יש לעיין היטב בדעת רש"י. ביחס לשתי הסוגיות הנ"ל מצינו קושיות בשיטת רש"י. נציין את הקשיים שהעלינו:

1. קושית הרי"ד; לדעת רש"י בסוגית סוכה ע"ג סוכה, בסוכה הגבוהה כ' אמה הסכך פסול ממש, א"כ כיצד ניתן להחיל את דין "פסול היוצא מן הסוכה" בסוכת האיציטבא, ולהכשיר את כל הסוכה שמחוץ לאיציטבא, הרי זה כמו סכך של שפודים.

2. במקרה שהסוכה התחתונה כשרה, והעליונה חמתה מרובה מצילתה - הסביר רש"י ש"סכך העליונה לאו סכך הוא", וכן מדבריו בתחילת המסכת (ב. ד"ה ושחמתה) "המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו" - משמע שסכך שחמתו מרובה מצילתו אינו סכך כלל. לפי"ז לא מובן מדוע כשהסוכה העליונה מעל כ' אמה - סכך הסוכה העליונה פסול ופוסל את הסוכה התחתונה, הרי אין לעליונה סכך כלל (כי חמתה מרובה מצילתה), וא"כ כיצד ניתן להחיל פסול על סכך זה?

ב. הגדרת הפסול לשיטת רש"י

על מנת ליישב את שיטת רש"י, יש להגדיר הגדרה חדשה לפסול סוכה הגבוהה כ' אמה. נלענ"ד, שצריך לומר בדעת רש"י, שהפסול בסוכה זו הוא פסול באויר הסוכה הגבוהה כ' אמה, ופסול זה גורר פסול בסכך. אך אם אין פסול באויר הסוכה, גם אם הסכך יהיה גבוה כ' אמה - הסכך לא יפסל כלל וישאר סכך כשר¹².

ג. ישוב הקושיות בשיטת רש"י

בסוגית סוכה ע"ג סוכה, כשהסוכה העליונה מעל כ' - יש פסול באויר הסוכה, וממילא הסכך פסול ופוסל את הסוכה התחתונה. בסוגית איציטבא, האיציטבא מכשירה את הסוכה ע"י מיעוט אויר הסוכה,

11. עי' הערה 5, ויתכן שנחלקו הריטב"א והר"ן על המאירי, בהכנת רי"ן "פסול היוצא מן

הסוכה", אך לא נחלקו בסוכה מעל כ' אמה.

12. ניתן להרחיב ולומר, שעיקר הסוכה לדעת רש"י הוא אויר הסוכה, עי' הערה 21.

ומכיוון שכבר אין פסול באויר הסוכה - כי כבר אינו גבוה כ' אמה - גם הסכך שמעל האיציטבא הוא סכך כשר¹³. מכיוון שהסכך מעל האיציטבא כשר - א"כ כל הסכך המחובר אליו כשר, משום שלמרות ששאר הסכך אכן גבוה כ' אמה, הרי הגובה גורם לפסול באויר הסוכה שגורר פסול בסכך, ואין זה פסול ישירות בסכך, א"כ מספיק שחלק מהסכך הוא סכך כשר על מנת להכשיר את שאר הסכך - "מתוך שהכשרת מקצתו תכשיר כולו"¹⁴, וממילא ניתן לומר את דין "פסל היוצא מן הסוכה".

ע"פ הסבר זה מתורצת קושית הרי"ד - אין דמיון בין פסול סכך של שפודים לבין סכך הגבוה כ'. שהרי סכך של שפודים הוא סכך פסול מצד עצמו, ואין כל אפשרות להכשירו, אך סכך הגבוה כ' - שפסולו אינו פסול מצד עצמו אלא פסול הנגרר כתוצאה מפסול אחר - ניתן להכשיר ע"י תיקון הפסול הגורר, דהיינו ע"י תיקון פסול האויר בסוכה, דבר הנעשה ע"י האיציטבא - ומכיוון שחלק מהסכך הוכשר ע"י האיציטבא, ממילא גם שאר הסכך כשר מדין "מתוך שהכשרת מקצתו תכשיר כולו", למרות ששאר הסכך מעל כ'. ברם, אכן נכון, שכשהסוכה מעל כ' אמה ואין חלק מהסכך כשר - הסכך פסול בדיוק כמו שפודי ברזל. ע"י הגדרה זו, שהפסול בסכך הגבוה כ', אינו פסול ישירות בסכך, אלא פסול הנובע מפסול צדדי אחר - פסול באויר הסוכה, ניתן גם לתרץ את הקושיה השניה שהעלנו:

פסול "חמתה מרובה מצילתה" גורם לסכך להיות "כמי שאינו". לכן לא ניתן להחיל פסול ישירות בסכך - שהרי הוא "כמי שאינו". אך פסול בסכך ע"י פסול צדדי - כגון: פסול אויר הסוכה - ניתן להחיל על הסכך גם כשהסכך הוא "כמי שאינו", כיון שאין זה פסול ישירות בסכך. הפסול הוא פסול עצמאי, שאין לו קשר לסכך עצמו, אלא רק

13. לא ניתן לומר שהאיציטבא מכשירה את הסכך ע"י הגבהת הקרקע, שהרי בכך יש פסול "תעשה ולא מן העשוי", משום שהסכך היה פסול ועכשיו הכשרנו את הסכך, ולכן צ"ל כדכרנו, שהאיציטבא מכשירה את אויר הסוכה ע"י מיעוט האויר, וכן משמע מרש"י (ג: ד"ה ובא) - שהמיעוט הוא בחלל הסוכה, ובאויר הסוכה לא שייך פסול "תעשה ולא מן העשוי", אלא רק בסכך, וכן משמע מרש"י (טז. ד"ה אכל אם).

14. המאירי. כלומר, כשמצד אחד באים לפסול סכך ע"י פסול צדדי, ומצד שני באים להכשירו ע"י כשרות בגוף הסכך (שהרי הסכך כשר), ודאי שנכשירו. עולה מכאן שאם הפסול בסכך היה בגופו - כגון שפודי ברזל - לא היה עוזר הכלל של "מתוך שהכשרת מקצתו תכשיר כולו".

גורר פסול בסכך. מכאן תתכן אפשרות, שסכך המוגדר בתור "חמתה מרובה מצלתה", למרות שנחשב כ"מי שאינו" - ניתן לפוסלו ע"י פסול צדדי הגורר פסול בסכך.

ד. הערות בשיטת רש"י

לאחר שביררנו את יסוד שיטת רש"י בהבנת סוגי הפסול בסוכה, ניתן לבאר עוד סוגיות נוספות עפ"י יסוד זה.

1. דין עמוד (ד):

הגמרא דנה במקרה של סוכה הגבוהה כ' אמה. "בנה בה עמוד ויש בו הכשר סוכה, סבר אביי למימר גוד אסיק מחיצתא". כלומר - העמוד הוא בעל מידות של הכשר סוכה (ז' על ז' טפחים) וע"י הכלל של "גוד אסיק מחיצתא"¹⁵ העמוד יהיה בעל מחיצות, ויצור סוכה כשרה, פחות מכ' אמה.

לפי דרכנו בהסבר שיטת רש"י, צריך לומר, שלדעת רש"י, מקרה זה יהיה דומה למקרה של סוכת-איצטבא, שהרי חלק מהסכך כשר למרות שהשאר גבוה כ' אמה.

א"כ, לפי זה, כל הסוכה צריכה להיות כשרה. מדין "מתוך שהכשרת מקצתו תכשיר כולו".

ויתכן שניתן לדייק מדברי רש"י (ד"ה גוד אסיק) - "וחשובה סוכה על ראשו, ודופני העמוד דפנותיה ע"י גוד אסיק, וסכך של מעלה כשר לה". רש"י מדייק "סכך של מעלה", ולא "סכך שמעל העמוד", כלומר שכל סכך הסוכה כשר.

מכל מקום עולה, שעפ"י שיטת רש"י כל הסוכה כשרה ע"י העמוד¹⁶.

2. סוגי פסול בסכך

לעיל חדשנו, שכאשר יש סכך ש"חמתה מרובה מצלתה", למרות שלא ניתן להחיל על הסכך פסול ישיר - שהרי "כמי שאינו" - ניתן להחיל עליו פסול הנוצר ע"י פסול אחר.

כהוכחה לכך ניתן להביא את הסוגיה בדף ט ע"ב. המשנה מביאה מקרה של "העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית". הגמרא אומרת שאם באילן שחמתו מרובה מצלתו - אין הוא פוסל את הסכך שמתחתיו. ועל כך מקשה הגמרא: "וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי, הא קא מצטרף

15. כלומר - "משוך והעלה המחיצה". פירוש כלל זה, שגם אם אין מחיצות, ניתן לראות את

דפנות הדבר עליו אנו עומדים כאילו דפנותיו נמשכו כלפי מעלה ומוגדרות כמחיצות.

16. וכן באר בשפת אמת על אחר. ע"ש.

סכך פסול (כי מחובר-רש"י) בהדי סכך כשר?!
לכאורה לא מובנת קושיית הגמרא. הרי אם "חמתה מרובה מצלתה" משמעו
ש"אין סכך כלל", א"כ כיצד ניתן לפוסלו מדין מחובר, הרי אינו
נחשב כלל סכך?

אלא שגם כאן נאמר כדברנו - להחיל פסול ישיר בסכך אי אפשר, כי
אינו נחשב כלל סכך, אך אם זה פסול הנובע מפסול צדדי - ניתן
לפסול את הסכך. ולכן ע"י פסול מחובר, נגרר פסול בסכך - וניתן
לפסול את הסכך למרות ש"חמתה מרובה מצילתה".

עולה מכך, שפסול מחובר דינו כפסול סכך מעל כ' - שניהם פסולים
צדדיים הגוררים פסול בסכך.

עפ"י זה נלענ"ד לחלק בין סוגי הפסול השונים בסכך. פסולים בגוף
הסכך הם רק אלו הנכללים במשנה בדף יא. - "זה הכלל: כל דבר שהוא
מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ - אין מסככין בו".

ואמנם התקשו המפרשים במשנה זו מדוע לא כללו בה את כל פסולי הסכך
הקיימים¹⁷. אך לענ"ד הדבר פשוט, ישנם שלשה סוגי פסול בסכך -
א) פסול בגוף הסכך - מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ, (ורק אלו
נמנו במשנה בדף יא).

ב) פסול צדדי הגורם לפסול בסכך - כגון מחובר וסכך מעל כ' אמה.

ג) פסול הגורם לסכך להיות כ"מי שאינו" - חמתה מרובה מצילתה.
הסברה לחלק היא פשוטה - פסול בגוף הסכך הוא דבר שלא ניתן לשנות
ולתקן, ותמיד יפסול את הסכך. פסול צדדי פוסל את הסכך כל עוד לא
תיקנו את הפגם הצדדי, המפריע לסכך להיות כשר (ע"י תלישת הסכך,
או בנית איצטבא וכדו'). פסול "חמתה מרובה מצילתה" אינו פסול,
ואינו דורש תיקון המשנה את הסכך, אלא רק הוספת סכך על מנת שלא
יהיה בטל ברוב ולא יחשב "כמי שאינו".

כלומר - פסול בגוף הסכך - א"א לתקן, פסול צדדי - ניתן לתקן,
פסול חמתה מרובה מצילתה - א"צ לתקן אלא רק להוסיף סכך.

3. ביאור כל המקרים של סוכה על גבי סוכה.

יש לבאר בדעת רש"י את ארבעת המקרים שהגמרא מביאה בדין סוכה ע"ג
סוכה (ט:). רש"י מפרש בכל מקרה מה גובה הסוכה העליונה וביחס למה
נמדד גובה זה. ננסה לדון בדבריו עפ"י הסברנו בשיטתו.

א. "פעמים ששתיהן כשרות - תחתונה חמתה מרובה מצילתה, עליונה
צלתה מרובה מחמתה, וקיימא עליונה תוך כ'".

17. עי' תפארת ישראל על משנה זו (פ"א, מ"ו) ואכמ"ל.

מפרש רש"י - סכך התחתונה כמאן דליתא (שהרי חמתה מרובה מצילתה), ולכן שתי הסוכות מתכשרות ע"י סכך העליונה. הסוכה העליונה צריכה להיות בתוך כ' לארץ, שהרי אם לא כן הסוכה תהיה פסולה. מקרה זה הוא פשוט, כי ברור שאם הסוכה העליונה תהיה מעל כ' אמה לארץ, הסכך יהיה פסול, כדין סכך מעל כ' אמה.

ב. "פעמים ששתיהן פסולות - תרוייהו צלתן מרובה מחמתן, וקיימא עליונה למעלה מכ'".

מפרש רש"י - הסוכה העליונה למעלה מכ' לגגה של תחתונה. פירושו לכאורה תמוה מאוד, מדוע צריך היה להעמיד בסוכה הגבוהה כ' אמה מעל גג הסוכה התחתונה כדי לפסול את הסוכה, ולא בסוכה הגבוהה כ' אמה מעל הארץ (כמו במקרה הקודם, שהגובה נמדד ביחס לארץ). אלא צריך לומר כדברנו, מכיון שהפסול בסוכה מעל כ' אמה הוא פסול באויר הסוכה, לא ניתן היה לפסול את הסוכה העליונה אם היתה מעל כ' אמה לארץ, שהרי סכך התחתונה - שהוא סכך כשר - מפסיק את האויר, וממילא לא היה בסוכה העליונה פסול אויר של כ' אמה בגלל ההפסק באויר.

ולכן הוצרך רש"י לפרש, שהסוכה העליונה היא מעל כ' אמה מגג הסוכה התחתונה, על מנת שיהיה באויר העליונה יותר מכ' אמה, ואז ניתן לפסול את אויר הסוכה העליונה וממילא גם הסכך פסול, וגם הסוכה התחתונה תפסל.

ג. "עליונה כשרה ותחתונה פסולה - תרוייהו צלתן מרובה מחמתן, וקיימא עליונה בתוך כ'".

מפרש רש"י - עליונה בתוך כ' לגגה של תחתונה. שוב לא מובן מה הכריח את רש"י לפרש שהסוכה העליונה תהיה בתוך כ' לגג הסוכה התחתונה, הרי גם אם תהיה בתוך כ' לארץ תהיה כשרה, ומדוע א"כ העמיד דוקא בתוך כ' לגג התחתונה?

כאן נ"ל שרש"י כתב כן לרבותא, ובא לחדש שלא רק בתוך כ' אמה לארץ תהיה העליונה כשרה, אלא אפילו אם תהיה בתוך כ' לגג התחתונה - למרות שיתכן שתהיה מעל כ' אמה לארץ - בכל זאת תהיה כשרה¹⁸, משום שיש הפסק באויר ע"י סכך הסוכה התחתונה, ולכן אין באויר העליונה כ' אמה, וממילא אינה פסולה.

ד. "תחתונה כשרה ועליונה פסולה - תחתונה צלתה מרובה מחמתה, עליונה חמתה מרבה מצלתה, תרוייהו תוך כ'".

18. וכן כתב המהרש"א על רש"י. ע"ש.

מפרש רש"י - תחתונה כשרה כיוון שצילתה מרובה מחמתה, ואין הסוכה העליונה פוסלת את התחתונה, כי העליונה חמתה מרובה מצילתה, ואין כאן סכך כלל. אבל זה דוקא אם שתיים בתוך כ' לארץ, אך במקרה שהעליונה תהיה מעל כ' לארץ - גם התחתונה תפסל, כי סכך הסוכה העליונה יהיה פסול, ויפסול גם את הסוכה התחתונה.

לפי דרכנו - הסבר רש"י צריך עיון גדול. הרי גם אם תהיה הסוכה העליונה מעל כ' לארץ, לא יהיה לה סכך פסול, שהרי סכך התחתונה - שהוא סכך כשר - מפסיק באויר הסוכה העליונה, וממילא אין בעליונה פסול אויר ולכן לא תפסל. רש"י היה צריך לנקוט שהסוכה העליונה מעל כ' לגג התחתונה על מנת שהעליונה תפסל. ברם, נראה, שבמקרה זה, נפלו בדברי הגמרא ורש"י שיבושים וטעויות סופר, ומצאנו בדברים אלו גרסאות שונות; הריטב"א מביא את דברי רש"י בגירסא זו, אך כותב במפורש "אי קיימא עליונה למעלה מכ' דתחתונה", ע"ש, והסבר זה מסתדר היטב עם הסברנו בשיטת רש"י. המאירי מוחק את גרסת הגמרא שלנו, ומביא שתי אפשרויות - או שלא נגרוס כלל "דקיימא בתוך כ'", או שנגרוס כך אבל נפרש את זה רק על התחתונה¹⁹. לפי שינויי גרסאות אלו - דברי רש"י עפ"י הסברנו, מיושבים.

ה. סיכום

מצאנו, א"כ, שלש שיטות עיקריות בהגדרת פסול סוכה מעל כ' אמה -

1. שיטת הריטב"א והר"ן - הסכך כשר לגמרי, והפסול הוא רק בגובה הסוכה.

2. שיטת הרי"ד - הסכך פסול לגמרי²⁰.

3. שיטת רש"י - הסברנו בדעת רש"י, שמצד אחד הפסול של סוכה מעל כ' אמה אינו פסול בגוף הסכך, אלא פסול באויר הסוכה - כשיטת הריטב"א והר"ן, אך כל עוד לא תוקן פסול זה הסכך פסול ממש - בשיטת הרי"ד²¹.

19. ועי' דקדוקי סופרים על אתר, שמוכח שהגירסא הנכונה היא כגירסת המאירי "דקיימא תחתונה בתוך כ'", וכן צ"ל ברש"י. ע"ש.

20. צריך עיון לשיטתו כיצד ניתן להכשיר סוכה הגבוהה מכ' אמה ע"י איצטבא, הרי זה "תעשה ולא מן העשוי". (עי' הערה 13).

21. ניתן לומר שלדעת רש"י עיקר הסוכה הוא אויר הסוכה. ניתן להסביר זאת עפ"י העובדה שהסוכה מסמלת אח ענני הכבוד, הסוכה מסמלת את השכינה השורה על עם ישראל, "צלא דמהמנוחא", וראה בשפת אמת שכתב ש"הסוכה כביתו של מקום, שחל שם שמים על הסוכה" (סוכות תרמ"א), וממילא אויר הסוכה - שהיא ביתו של מקום - מכיל כביכול את שכנתו ית'.